

## АВТОБІОГРАФІЯ

**Я. Головатий Сергій Петрович**, народився 29 травня 1954 Року в м. Одесі в родині військовослужбовця.

Набув **громадянство України** за пунктом 1 частини першої статті 3 Закону України «Про громадянство України» (на момент проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року постійно від народження проживав на території України).

У 1955 році у зв'язку з переведенням батька на інвалідність (унаслідок контузії, отриманої під час Другої Світової війни) та звільненням його з лав Збройних Сил СРСР сім'я переїхала на проживання до м. Сміли Черкаської області.

Із 1961 по 1971 рр. – здобував **середню освіту** у Смілянській середній школі № 1, яку закінчив із золотою медаллю. По закінченні школи спробував вступити до Московського інституту міжнародних відносин (МГИМО).

По тому розпочав **трудову діяльність**, працюючи укладачем готової продукції Смілянського хлібокомбінату (1971-1972 рр.).

**Вищу освіту** здобув, закінчивши з відзнакою (червоний диплом) факультет міжнародних відносин і міжнародного права Київського державного університету ім. Тараса Шевченка за спеціальністю «міжнародне право» (1972-1977 рр.).

По закінченні університету – за розподілом працював на посаді старшого інженера групи прийому іноземних спеціалістів у ректораті Київського університету ім. Тараса Шевченка (1977-1978 рр.) та продовжував навчання в аспірантурі (за заочною формою) на кафедрі історії та права країн Азії, Африки й Латинської Америки. Від березня 1978 р. продовжував навчання в аспірантурі там же – за очною формою (стаціонар). У грудні 1980 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня «**кандидат юридичних наук**» за спеціальністю «*міжнародне право*». 2009 року рішенням Вченої ради Київського університету ім. Тараса Шевченка за підсумками захисту дисертації – присвоєно науковий ступінь «**доктор юридичних наук**» за спеціальністю «*теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень*».

Основні етапи наступного періоду **трудової діяльності** включають роботу в Інституті соціальних та економічних проблем зарубіжних країн АН УРСР на посадах молодшого наукового (1980-1987 рр.) та старшого наукового (1987-1990 рр.) працівника. У 1988 р. був відряджений для роботи (на посаді старшого наукового працівника) у складі Тимчасового творчого науково-дослідницького колективу «Закон про молодь», утвореного на базі Науково-дослідницького центру Вищої комсомольської школи при ЦК ВЛКСМ.

За рішенням Президії Академії наук СРСР (1988 р.) отримав **вчене звання – старший науковий працівник** (за спеціальністю «*міжнародне право*»).

Упродовж 1983-1986 рр. – професор кафедри міжнародного права й іноземного законодавства Київського державного університету ім. Тараса Шевченка (з погодинною оплатою праці).



Упродовж 2011-2012 рр. – професор кафедри теорії права юридичного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (з погодинною оплатою праці).

Упродовж 2012-2013 рр. – професор кафедри теорії права юридичного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (на умовах сумісництва).

Натепер: професор кафедри конституційного права юридичного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (на умовах сумісництва).

**Був обраний народним депутатом України** у Верховній Раді України **за шістьма скликаннями** (1990, 1994, 1998, 2002, 2006, 2007 рр.), працюючи в постійних комітетах: у закордонних справах (ВР першого, другого і третього скликань); з правової політики (ВР четвертого і шостого скликань); з питань судоустрою (ВР п'ятого скликання). Від березня по листопад 2007 р. – голова підкомітету з питань законодавчого забезпечення міжнародних стандартів правосуддя в Україні та виконання рішень Європейського суду з прав людини. Від грудня 2007 р. по грудень 2012 р. – голова підкомітету з питань Конституції України, Конституції АР Крим, конституційності законодавчих актів та конституційності судочинства.

Від 1992 р. по 1996 р. був членом Комісії з опрацювання проекту нової Конституції України.

Від лютого 2008 р. по квітень 2010 р. – член Національної конституційної ради.

До здобутків у сфері законотворчої роботи депутата належать: співавторство остаточної редакції Декларації про державний суверенітет України (1990 р.), Акта проголошення незалежності України (1991 р.); ідея «малої конституції» та спосіб її практичного впровадження шляхом укладання Конституційного договору між Президентом та Верховною Радою (1995 р.); опрацювання як авторських та ухвалених Верховною Радою України – Закону України «Про правонаступництво України» (1991 р.) і Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини» (2006 р.); ініціювання декриміналізації клевети, що було схвалено в рамках нового Кримінального кодексу України (2001 р.); ініціювання заборони смертної кари в Україні шляхом підготовки та внесення відповідного подання до Конституційного Суду й обстоювання його в Суді (1999 р.); авторство ухвалених 1996 року формул статті 8 (частини першої) та статті 10 Конституції України; співавторство нового Цивільного кодексу України (2003 р.), Кодексу адміністративного судочинства (2004 р.). 2012 року подав до Верховної Ради авторський законопроект «Про функціонування української мови як державної та застосування інших мов в Україні» (реєстр. № 11075 від 13 серпня).

**Працював на посаді міністра юстиції** в складі **трьох урядів** (1995-1997 рр. та 2005-2006 рр.).

**Обіймав інші посади:** голови Української комісії з питань правничої термінології (1995-2000 рр.), голови Комісії з питань підготовки проекту нового Цивільного кодексу (1995-1997 рр.), голови робочої групи з підготовки нового Адміністративного кодексу (1997 р.), голови Національної комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права (2005-2007 рр.; 2010-2015 рр.), члена Вищої ради юстиції (2005-2006 рр.), члена Ради національної безпеки й оборони (1996-1997 та 2006 рр.). На посаді міністра юстиції ініціював заснування Української кодифікаційної комісії (1995 р.) та Української комісії з



питань правничої термінології (1995 р.). Від березня 2015 р. – член Конституційної комісії (утвореної на підставі Указу Президента № 119/2015).

Від 1995 р. безперервно перебував у складі української делегації до **Парламентської Асамблеї Ради Європи (ПАРЄ)**, де обіймав посади: віце-президента ПАРЄ (2006-2009 рр.), голови Комітету з правил процедури та імунітетів (2002-2005 рр.), голови Комітету з юридичних питань і прав людини (2005-2006 рр.), голови Комітету з дотримання державами-членами Ради Європи обов'язків та зобов'язань (Моніторинговий комітет, 2008-2010 рр.), заступника голови Комітету з юридичних питань та прав людини (із січня 2010 р.). Із січня 2002 р. по січень 2010 р. – член Бюро ПАРЄ. У 2009 р. входив до складу Номінаційного комітету з присудження премії ПАРЄ в галузі прав людини.

**Автор доповідей в ПАРЄ за темами:**

- Співіснування Конвенції з прав людини та основоположних свобод Співдружності Незалежних Держав і Європейської Конвенції з людських прав (Дос. 9075 від 3 травня 2001 р.);
- Зміна назви Комітету з питань довкілля та сільського господарства на Комітет з питань довкілля, сільського господарства, місцевих і регіональних справ (Дос. 9523 від 15 липня 2002 р.);
- Звіт про перебіг діяльності Бюро Асамблеї та Постійного комітету в період від 28 січня по 25 квітня 2005 р. (Дос. 10515 від 25 квітня 2005 р.);
- Висновок Комітету з дотримання державами-членами Ради Європи обов'язків та зобов'язань (Моніторинговий комітет) щодо вступу Республіки Чорногорії до Ради Європи (Дос. 11207 від 23 березня 2007 р.);
- Стан демократії в Європі. Функціонування демократичних інституцій у Європі та перебіг моніторингової процедури, що її здійснює Парламентська Асамблея (Дос. 11628 від 9 червня 2008 р.);
- Стан людських прав у Європі та перебіг моніторингової процедури, що її здійснює Парламентська Асамблея (Дос. 11941 від 8 червня 2008 р.);
- Внесення змін до різних приписів Правил процедури Парламентської Асамблеї (Дос. 12071 від 27 жовтня 2009 р.);
- Пост-моніторинговий діалог із Болгарією (Дос. 12187 від 29 березня 2010 р.);
- Дотримання обов'язків і зобов'язань Чорногорією (Дос. 12192 від 31 березня 2010 р.);
- Потреба у вжитті додаткових міжнародних юридичних кроків щодо боротьби з піратством на морях (Дос. 12194 від 6 квітня 2010 р.);
- Реагування Комітету Міністрів на рішення, ухвалені Парламентською Асамблеєю (Дос. 12887 від 27 березня 2012 р.).



Автор проектів резолюцій/рекомендацій в ПАРЄ за темами:

- Україна: [рішення Президента України щодо національного референдуму, призначеного на 16 квітня 2000 р. та тенденція сповзання політичного режиму до авторитаризму] (Doc. 8637 від 27 січня 2000 р.);
- Принцип верховенства права/правовладдя (Doc. 10180 від 6 травня 2004 р.);
- Щодо декриміналізації клевети (Doc. 10531 від 27 квітня 2005 р.).

Упродовж 1995-2001 рр. та 2005-2009 рр. – **член Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія РЄ)** від України з посадами: **віце-президент та член Бюро Комісії** (1997-2001 рр.). Від січня 2010 р. по січень 2013 р. – представник Парламентської Асамблеї Ради Європи у Венеційській Комісії.

Був залучений як **експерт Венеційської Комісії** до конституційного процесу (консультування відповідних Конституційних комісій під час напрацювання нових конституцій за наслідками подій «Арабської весни») у Лівії – після падіння режиму Каддафі (2012 р.); в Єгипті – після падіння режиму Мубарака (2013 р.); у Тунісі – після падіння режиму Бен Алі (2014 р.).

Від 30 червня 2015 р. по 28 квітня 2017 р. – радник Голови Верховної Ради України (з конституційних питань).

Від 2 лютого 2016 р. по 16 березня 2017 р. – заступник члена Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія РЄ).

Від 16 березня 2017 р. – **член Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія РЄ)**. Від квітня 2017 р. – доповідач Венеційської Комісії щодо змін до Конституції Республіки Молдова, що їх ініціював та виніс на референдум Президент Республіки Молдова І. Додон (Указ № 105 від 28 березня 2017 р.).

**Керівник делегації України до ФРН** для участі в юридичних консультаціях у «Нормандському форматі» з питань імплементації Мінських домовленостей (20 серпня 2015 р.).

**Експерт високої кваліфікації з політики реформування правничої освіти в Україні** в рамках проекту Агенції США з міжнародного розвитку (USAID) «Справедлива, незалежна та відповідальна судова влада України» (2016 р.).

**Експерт високої кваліфікації в рамках проекту Агенції США з міжнародного розвитку (USAID) «Програма реформування сектору юстиції “Нове правосуддя”»** (2017 р.).

У рамках **громадської діяльності** перебував на керівних посадах в громадських організаціях правничої професії національного та міжнародного рівнів, як-то: президент Асоціації українських правників (1990-1995 рр.), президент Світового конгресу українських юристів (1992-1994 рр.), президент Української правничої фундації (1992-2009 рр.). Очолюючи УПФ, ініціював заснування Українського центру прав людини (1993 р.), часопису «Українське право» (1994 р.), Українського центру правничих студій (1995 р.), щоквартального журналу «Практика Європейського Суду з прав людини» (1999 р.).



Був ініціатором заснованої указом Президента України у 1994 р. нової української традиції щорічно 8 жовтня відзначати професійне свято юристів: «Відкриття Року права».

**Натепер:**

- **Член-кореспондент Академії правничих наук України** (від 1996 р.)
- **Член Міжнародної асоціації конституційного права** (від 2008 р.)
- **Засновник Української правничої фундації** (від 2009 р.)
- **Член редколегії юридичного журналу «Право України»** (від 2013 р.)
- **Член Конституції Комісії** (утвореної на підставі Указу Президента України від 3 березня 2015 року № 119/2015)
- **Член наукової ради юридичного журналу «Право України»** (від 2017 р.)

**Наукову діяльність** провадив також за кордоном: упродовж липня-грудня 2001 р. – як науковий дослідник *Інституту Макса-Планка з порівняльного публічного права й міжнародного права* (м. Гайдельберг, Німеччина); упродовж вересня 2002р.- червня 2003 р. – як старший науковий дослідник *Школи права Єльського університету* за Програмою обмінів Фулбрайта (м. Нью Гейвен, США); упродовж листопада 2013 р.- березня 2014 р. – як науковий дослідник *Інституту Макса-Планка із зарубіжного та міжнародного кримінального права* (м. Фрайбург, Німеччина).

Напрямки наукової діяльності: міжнародне публічне право, теорія права, конституційне право, права людини. Опублікував понад 200 наукових праць, головними з яких є дві авторські праці: **«Верховенство права»** (монографія в трьох книгах; К., 2006, 1747 стор.), **«Про людські права. Лекції»** (К., 2016, 760 с.)

1985 року здобув медаль та диплом Академії наук УРСР на конкурс кращих робіт молодих вчених Академії наук УРСР за монографію «200-мильна економічна зон у Світовому океані: міжнародно-правові проблеми».

1995 року присвоєно звання **«Заслужений юрист України»**. Нагороджений – **орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня** (2005 р.) та **Почесною Грамотою Верховної Ради України** (2005 р.).

2008 року нагороджений **медаллю «Pro Merito» («За заслуги»)** **Венеційської комісії Ради Європи**.

2013 року нагороджений **медаллю «Pro Merito» («За заслуги»)** **Парламентської Асамблеї Ради Європи** з одночасним присвоєнням титулу **«Почесний партнер Парламентської Асамблеї Ради Європи»**.

Випадків притягнення мене або найближчих родичів до кримінальної чи адміністративної відповідальності не було.

За сімейним станом – розлучений.

Дітей не маю. Рідних братів чи сестер не маю. Батьки померли.

Домашня адреса: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 92/39, кв. 4.

Телефон: +380 67 509 1954.

15 листопада 2017 року.

С. Голубович



## МОТИВАЦІЙНИЙ ЛИСТ

учасника конкурсу на посаду судді Конституційного Суду України

ГОЛОВАТОГО Сергія Петровича

Мотивами участі в конкурсі на зайняття посади судді Конституційного Суду є чинники формального й неформального характеру, що їх викладено нижче, а також власні міркування щодо перспектив діяльності вітчизняного органу конституційної юрисдикції за нових умов.

### I. Формальні чинники

Формальними чинниками є вимоги до судді Конституційного Суду України (далі – «Конституційний Суд» або «Суд»), встановлені приписами Закону України «Про Конституційний Суд України» (№ 2136-VIII від 13 липня 2017 р.; далі – «Закон»).

1. Згідно з вимогами Закону суддею Конституційного Суду може бути громадянин України (частина перша статті 11): я **перебуваю в громадянстві України** з моменту проголошення незалежності України (24 серпня 1991 року) як такий, що від народження постійно проживав на території України як громадянин колишнього СРСР (пункт 1 частини першої статті 3 Закону України «Про громадянство України» № 2235-III від 18.01.2001)
2. Згідно з вимогами Закону суддею Конституційного Суду може бути особа, що володіє державною мовою (частина перша статті 11): я **вільно володію українською мовою**. Окрім того, **вільно володію англійською мовою**, що засвідчено в Дипломі з відзнакою А-І 939789 від 22 червня 1977 р. про закінчення Київського університету ім. Т. Г. Шевченка з присвоєнням кваліфікації «референт-перекладач англійської мови». До того ж, **володію французькою мовою** на рівні, достатньому для роботи з нормативними та науковими текстами з міжнародного й конституційного права, укладеними французькою мовою, про що засвідчено в тому ж Дипломі записом, що за спеціальністю «міжнародне право» я склав іспит із французької мови з оцінкою «відмінно».
3. Згідно з вимогами Закону суддею Конституційного Суду може бути особа, яка на день призначення досягла сорока років (частина перша статті 11): у травні поточного року я досяг **63-річного віку**.
4. Згідно з вимогами Закону суддею Конституційного Суду може бути особа, що має вищу юридичну освіту (частина перша статті 11): я **маю вищу юридичну освіту**, що засвідчено в Дипломі з відзнакою А-І 939789 від 22 червня 1977 р. про закінчення



Київського університету ім. Т. Г. Шевченка з присвоєнням кваліфікації «юрист-міжнародник, референт-перекладач англійської мови».

5. Згідно з вимогами Закону суддею Конституційного Суду може бути особа, що має стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ятнадцять років (частина перша статті 11): **я маю стаж професійної діяльності у сфері права понад тридцять років, що засвідчено такими відомостями про роботу з Трудової книжки:**
- молодший науковий співробітник Інституту соціальних і економічних проблем зарубіжних країн АН УРСР (24.11.1980 – 01.06.1986)
  - старший науковий співробітник Інституту соціальних і економічних проблем зарубіжних країн АН УРСР (01.06.1980 – 01.02.1988)
  - старший науковий співробітник Науково-дослідницького центру ВКШ при ЦК ВЛКСМ (01.02.1988 – 01.07.1988)
  - старший науковий співробітник Інституту соціальних і економічних проблем зарубіжних країн АН УРСР (02.07.1988 – 15.08.1990)
  - народний депутат України, Верховна Рада України I-го скликання, член Комісії у закордонних справах (16.08.1990 – 11.05.1994)
  - народний депутат України, Верховна Рада України II-го скликання, член Комісії у закордонних справах і зв'язках з СНД (12.05.1994 – 02.10.1995)
  - міністр юстиції України (03.10.1995 – 22.08.1997)
  - народний депутат України, Верховна Рада України III-го скликання, член Комітету у закордонних справах і зв'язках з СНД (12.05.1998 – 14.05.2002)
  - народний депутат України, Верховна Рада України IV-го скликання, член Комітету з питань правової політики (14.05.2002 – 20.10.2005), голова підкомітету з питань Конституції, конституційності законодавчих актів та конституційного судочинства (12.06.2002 – 20.10.2005)
  - міністр юстиції України (10.10.2005 – 14.08.2006)
  - народний депутат України, Верховна Рада України V-го скликання, член Комітету з питань правосуддя (15.08.2006 – 23.11.2007), голова підкомітету з питань законодавчого забезпечення міжнародних стандартів правосуддя в Україні та виконання рішень Європейського Суду з прав людини (03.05.2007 – 23.11.2007)
  - народний депутат України, Верховна Рада України VI-го скликання, член Комітету з питань правової політики (23.11.2007 – 12.12.2012), голова підкомітету з питань Конституції України, Конституції АР Крим, конституційності законодавчих актів та конституційного судочинства (27.12.2007 – 12.12.2012).
6. Згідно з приписами частини другої статті 11 Закону суддею Конституційного Суду не може бути призначена на посаду особа, яка на день призначення – 1) була членом або обіймала посаду в політичній партії, іншій організації, яка має політичні цілі або бере участь у політичній діяльності; 2) була кандидатом або була обраною на виборну посаду в органі державної влади чи органі місцевого самоврядування, мала представницький мандат; 3) брала участь в організації або фінансуванні політичної агітації чи іншої політичної діяльності: на момент подання особистої заяви про участь в конкурсі на зайняття посади судді Конституційного Суду я – 1) **не є членом і не**



обіймаю посаду в політичній партії, іншій організації, яка має політичні цілі або бере участь у політичній діяльності; 2) **не є кандидатом і не є обраним** на виборну посаду в органі державної влади чи органі місцевого самоврядування, **не маю** представницького мандата; 3) **не брав участі** в організації або фінансуванні політичної агітації чи іншої політичної діяльності.

7. Одночасно з поданням заяви на участь в конкурсі на зайняття посади судді Конституційного Суду відповідно до вимоги, передбаченої приписом частини п'ятої статті 11 Закону, я **дав письмову згоду на проведення спеціальної перевірки в порядку, встановленому Законом України «Про запобігання корупції»**.
8. Подаючи заяву на участь в конкурсі на зайняття посади судді Конституційного Суду я **надав усі документи** з переліку, встановленого приписами частини четвертої статті 12 Закону.

## II. Чинники неформального характеру

Приписами статті 11 Закону встановлено інші вимоги до судді Конституційного Суду та які не мають формального характеру.

9. Згідно з вимогами Закону суддею Конституційного Суду може бути громадянин України, який має високі моральні якості (частина перша статті 11): я вважаю, що за рівнем моральних якостей моя кандидатура **відповідає цій вимозі**.
10. Згідно з вимогами Закону суддею Конституційного Суду може бути громадянин України, який є правником із визнаним рівнем компетентності (частина перша статті 11): підтвердженням того, що **мій рівень компетентності визнано** в професійному правничому середовищі як всередині країни, так і поза її межами, можуть слугувати такі факти та обставини:

### ***а. визнання наукового рівня компетентності на національному рівні***

Про визнання наукового рівня компетентності свідчать такі дані:

- рішенням Ради при Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка від 25 грудня 1980 р. (протокол № 7) на підставі захисту дисертації за темою «Економічна зона і проблема її взаємозв'язку з традиційними інститутами міжнародного морського права» мені присуджено **науковий ступінь кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.10 – міжнародне право**;
- рішенням Президії Академії наук СРСР від 15 грудня 1988 р. (протокол № 1269) мені присуджено **наукове звання старшого наукового працівника за спеціальністю «міжнародне право»**;



- від 26 січня 1996 р. я є **членом-кореспондентом Національної Академії правових наук України**, входячи до складу Відділення державно-правових наук і міжнародного права;
- рішенням спеціалізованої вченої ради Київського національного університету ім. Тараса Шевченка на підставі прилюдного захисту дисертації за темою «Верховенство права: Ідея. Доктрина. Принцип» мені присуджено науковий ступінь **доктора юридичних наук** зі спеціальності 12.00.01 – **теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень**;
- 1989 року здобув медаль та диплом Академії наук УРСР на конкурсі кращих робіт молодих вчених Академії наук УРСР за монографію «**200-мильня економічна зона у Світовому океані: міжнародно-правові проблеми**» (К.: «Наукова думка», 1984, 168 с.);
- від 2013 р. – **член редколегії** юридичного журналу «Право України»;
- від 2017 р. – **член наукової ради** юридичного журналу «Право України».

#### **б. визнання наукового рівня компетентності на міжнародному рівні**

Про визнання наукового рівня компетентності на міжнародному рівні свідчать такі дані:

- здобув стипендію як науковий дослідник *Інституту Макса-Планка з порівняльного публічного права і міжнародного права* (м. Гайдельберг, Німеччина) на період 1 липня – 31 грудня 2001 р.;
- здобув стипендію як старший науковий дослідник *Школи права Єльського університету* за Програмою Фулбрайта (м. Нью Гейвен, США) на період 1 вересня 2002 р. – 30 червня 2003 р.;
- здобув стипендію як науковий дослідник *Інституту Макса-Планка із зарубіжного та міжнародного кримінального права* (м. Фрайбург, Німеччина) на період 1 листопада 2013 р. – 31 березня 2014 р.

За наслідками наукових досліджень у зазначених наукових установах підготував та опублікував дві фундаментальні праці:

- **Верховенство права. Монографія в трьох книгах** (К.: «Фенікс», 2006, 1747 с.);
- **Про людські права. Лекції** (К.: «Дух і Літера», 2016, 760 с.).

У спеціальній доповіді Венеційської Комісії «Про верховенство права» (CDL-AD(2011)003rev) містяться два посилання на мою монографію «Верховенство права» (див. параграф 15, виноска 9 та параграф 33, виноска 28).

У доповіді Комітету ПАРЄ з юридичних питань і прав людини «Нові виклики верховенству права в державах-членах Ради Європи: вибрані приклади»



(AS/Jur(2017)27), що була на порядку денному обговорення в Асамблеї 11 жовтня 2017 р. (Резолюція 2188 (2017)), міститься посилання на мій авторський внесок у роботу ПАРЕ та Венеційської Комісії в питанні дослідження поняття «верховенство права» (див. параграф 15 та виноски 24).

У доповіді Комітету ПАРЕ з юридичних питань і прав людини «"Мірило правовладдя" від Венеційської Комісії» (Doc. 14387, 17 July 2017), що була на порядку денному обговорення в Асамблеї 11 жовтня 2017 р. (Резолюція 2187 (2017)), міститься посилання на витоки опрацювання Венеційською Комісією цього документа, пов'язані з ініціюванням мною питання дослідження поняття «верховенство права» в ПАРЕ в рамках внесеного авторського проекту Резолюції «Принцип верховенства права» (Doc. 10180 від 6 травня 2004 р.) та ухваленням за наслідками його розгляду на основі доповіді (Doc. 11343) відповідної резолюції 1594 (2007) (див. параграф 4 та виноски 5).

#### ***в. визнання фахового рівня компетентності на національному рівні***

Про визнання фахового рівня компетентності на національному рівні свідчать такі дані:

- призначався на посаду **міністра юстиції** у складі **трьох урядів**: 1995-1996, 1996-1997, 2005-2006 рр.;
- обіймав у системі виконавчої влади **інші посади, пов'язані з професійною діяльністю**: голова Комісії з питань підготовки проекту нового Цивільного кодексу (1995-1997 рр.), голова робочої групи з підготовки нового Адміністративного кодексу (1997 р.), голова Української комісії з питань правничої термінології (1995-2000 рр.), голова Національної комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права (2005-2007, 2010-2015 рр.); на посаді міністра юстиції ініціював заснування Української кодифікаційної комісії (1995 р.) та Української комісії з питань правничої термінології (1995 р.);
- від 1992 р. по 1996 р. був **членом Комісії з опрацювання проекту нової Конституції України**;
- від лютого 2008 р. по квітень 2010 р. був **членом Національної конституційної ради**;
- від березня 2015 р. і дотепер – **член Конституційної комісії**;
- очолював делегацію України до ФРН для участі в юридичних консультаціях у «Нормандському форматі» з питань імплементації Мінських домовленостей (20 серпня 2015 р.);
- від 30 червня 2015 р. по 28 квітня 2017 р. – радник (поза штатом) Голови Верховної Ради України (з конституційних питань);
- 1995 року мені присвоєно звання «**Заслужений юрист України**»;



- упродовж 1995-2001 рр., 2005-2009 рр. та від березня 2017 р. – член Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія Ради Європи) від України; від лютого 2016 р. по березень 2017 р. – заступник члена Венеційської Комісії від України.

## **г. визнання фахового рівня компетентності на міжнародному рівні**

Про визнання фахового рівня компетентності на міжнародному рівні можуть свідчити такі дані:

### **(i)**

Перебуваючи у складі національної делегації до Парламентської Асамблеї Ради Європи (ПАРЄ), обіймав посади:

- голови Комітету з правил процедури та імунітетів (2006-2009 рр.);
- голови Комітету з юридичних питань і прав людини (2005-2006 р.);
- голови Комітету з дотримання державами-членами обов'язків та зобов'язань (Моніторинговий комітет, 2008-2010 рр.);
- члена Номінаційного комітету з присудження премії ПАРЄ в галузі прав людини (2009 р.);
- заступника голови Комітету з юридичних питань і прав людини (2010 р.).

### **Автор доповідей в ПАРЄ за темами:**

- Співіснування Конвенції з прав людини та основоположних свобод Співдружності Незалежних Держав і Європейської Конвенції прав людини (Doc. 9075 від 3 травня 2001 р.);
- Звіт про перебіг діяльності Бюро Асамблеї та Постійного комітету в період від 28 січня по 25 квітня 2005 р. (Doc. 10515 від 25 квітня 2005 р.);
- Висновок Комітету з дотримання державами-членами Ради Європи обов'язків та зобов'язань (Моніторинговий комітет) щодо вступу Республіки Чорногорія до Ради Європи (Doc. 11207 від 23 березня 2007 р.);
- Стан демократії в Європі. Функціонування демократичних інституцій у Європі та перебіг моніторингової процедури, що її здійснює Парламентська Асамблея (Doc. 11628 від 9 червня 2008 р.);
- Стан прав людини в Європі та перебіг моніторингової процедури, що її здійснює Парламентська Асамблея (Doc. 11941 від 8 червня 2008 р.);



- Внесення змін до різних приписів Правил процедури Парламентської Асамблеї (Дос. 12071 від 27 жовтня 2009 р.);
- Постмоніторинговий діалог із Болгарією (Дос. 12187 від 29 березня 2010 р.);
- Дотримання обов'язків і зобов'язань Чорногорією (Дос. 12192 від 31 березня 2010 р.);
- Потреба у вжитті додаткових міжнародних юридичних кроків щодо боротьби з піратством на морях (Дос. 12194 від 6 квітня 2010 р.);
- Реагування Комітету Міністрів на рішення, ухвалені Парламентською Асамблеєю (Дос. 12887 від 27 березня 2012 р.).

**Автор проектів резолюцій/рекомендацій в ПАРЕ за темами:**

- Україна: [рішення Президента України щодо національного референдуму, призначеного на 16 квітня 2000 р., та тенденція сповзання політичного режиму до авторитаризму] (Дос. 8637 від 27 січня 2000 р.);
- Принцип верховенства права (Дос. 10180 від 6 травня 2004 р.);
- Щодо декриміналізації клевети (Дос. 10531 від 27 квітня 2005 р.).

2008 року нагороджений медаллю ПАРЕ **“Pro Merito”** («За заслуги») з одночасним присвоєнням титулу «Почесний партнер Парламентської Асамблеї Ради Європи».

Від січня 2010 р. по січень 2013 р. – представник Парламентської Асамблеї Ради Європи у Венеційській Комісії.

**(ii)**

14 квітня 2010 року за підсумками процедури добору кандидатів **на посаду судді Європейського Суду з прав людини від України** Підкомітет з обрання суддів Європейського Суду з прав людини Комітету з юридичних питань і прав людини ПАРЕ, розглянувши поданий владою України список у складі трьох кандидатів (двома іншими кандидатами були Станіслав Шевчук і Ганна Юдківська), ухвалив таке рішення: «Підкомітет цілковитою більшістю голосів рекомендує **Сергія Головатого** [на обрання суддею ЄСПЛ] **як найбільш кваліфікованого кандидата**».



(iii)

Перебуваючи в складі **Венеційської Комісії**, обіймав такі посади:

- **віце-президент** Комісії (1997 – 2001 рр.);
- **член Бюро** Комісії (1997 – 2001 р.).

2008 року нагороджений медаллю Венеційської Комісії **“Pro Merito”** («За заслуги»).

Був залучений як **експерт Комісії** до конституційного процесу (консультування відповідних конституційних комісій під час напрацювання нових конституцій за наслідками подій «Арабської весни») у Лівії – після падіння режиму Каддафі (2012 р.), в Єгипті – після падіння режиму Мубарака (2013 р.), у Тунісі – після падіння режиму Бен Алі (2014 р.).

Від квітня 2017 р. – **доповідач Комісії** з питання змін до Конституції Республіки Молдова у частині розширення повноважень президента щодо розпуску парламенту, що їх ініціював та виніс на референдум Президент Республіки Молдова Ігор Додон (Указ № 105 від 28 березня 2017 р.).

(iv)

У рамках діяльності Агенції США з міжнародного розвитку (**USAID**) в Україні був залучений як **експерт високої кваліфікації** за проектами:

- «Справедлива, незалежна та відповідальна судова влада в Україні» (2016 р.);
- Програма реформування сектору юстиції «Нове правосуддя» (2017 р.).

(v)

Від 2008 р. я є **членом Міжнародної асоціації конституційного права (IACL/AIDC)**.

#### **г. особистий внесок у діяльності нормотворчої діяльності**

Як суб'єкт законодавчої ініціативи в статусі народного депутата України вніс **авторський проект Декларації про державний суверенітет України**, з якого не менше ніж 50% тексту увійшло в остаточну редакцію документа, ухваленого Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 року.



Я є співавтором (другий співавтор – Л. Лук'яненко) проекту Акта проголошення незалежності України, ухваленого Верховною Радою Української РСР 24 серпня 1991 року (авторство стосовно формули «продовжуючи тисячолітню традицію державотворення в Україні»).

Як суб'єкт законодавчої ініціативи в статусі народного депутата України вніс авторський проект Закону «Про правонаступництво України», ухвалений Верховною Радою України (№ 1543-12 від 05.10.1991).

Ініціював ідею «малої конституції» та спосіб її практичного впровадження шляхом укладання Конституційного Договору між Президентом України та Верховною Радою України від 8 червня 1995 р.

Ініціював декриміналізацію клевету в національному законодавстві, що було схвалено в рамках нової редакції Кримінального кодексу України (2001 р.).

Як міністр юстиції подав на розгляд Кабінету Міністрів України авторський проект Закону «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини», ухвалений Верховною Радою України (№ 3477-IV від 23.02.2006).

Ініціював заборону смертної кари в Україні шляхом підготовки і внесення відповідного подання народних депутатів України до Конституційного Суду України та представляючи його в Суді, наслідком чого стало позитивне рішення Суду з цього питання (№ 11-рп/99 від 29 грудня 1999 р.).

Мені належить авторство ухвалених Верховною Радою України 28 червня 1996 року формул Конституції України: в частині першій статті 8 («В Україні визнається і діє принцип верховенства права»); в частині третій статті 10 («В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин»).

Як суб'єкт законодавчої ініціативи у статусі народного депутата України вніс авторський проект Закону «Про функціонування української мови як державної та застосування інших мов в Україні» (реєстр. № 11075 від 13 серпня 2012 р.) у Верховній Раді України VI скликання. Цей законопроект за моєї згоди (як його автора) у подальшому вносили народні депутати Верховної Ради України VII та VIII скликань (відповідно: реєстр. № 1233 від 10 січня 2013 р. та № 5669 від 19 січня 2017 р.).



### III. Щодо перспектив діяльності Конституційного Суду України в нових умовах

11. Конституційна реформа 2016 р. обумовила позитивну зміну статусу й ролі Конституційного Суду в системі органів державної влади, внаслідок чого виникли передумови очікування якісно кращих показників його діяльності порівняно з попереднім періодом (від часу заснування).

12. Найістотнішими елементами такої зміни, що мають **інституційний** характер, є:

- утворення інституційної самостійності органу конституційної юрисдикції шляхом виведення його із системи правосуддя (зміни до статті 124 Конституції);
- посилення незалежності Суду шляхом додаткових гарантій щодо забезпечення його фінансування та належних умов його діяльності (що передбачено новою статтею 148-1 Конституції);
- запровадження нового порядку призначення суддів – на конкурсних засадах (нова редакція статті 148 Конституції);
- нові гарантії щодо незалежності й особистої безпеки окремого судді (нова редакція статті 149 Конституції);
- новий порядок позбавлення судді недоторканності шляхом усунення політичного інституту влади (Верховної Ради) з цього процесу (нова редакція статті 149 Конституції);
- нова регламентація припинення повноважень судді та підстав звільнення з посади (що передбачено новою статтею 149-1 Конституції);
- вилучення зі сфери повноважень органу конституційної юрисдикції невласивої йому функції тлумачення законів (нова редакція статті 150 Конституції);
- надання Судові нового повноваження – надавати висновки про відповідність Конституції питань, що пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою (нова редакція статті 151 Конституції);
- запровадження інституту конституційної скарги особи із наданням органів конституційної юрисдикції повноваження перевіряти на конституційність закон, який був застосований в остаточному судовому рішенні в справі особи (що передбачено новою статтею 151-1 Конституції).

13. Запровадження у вітчизняному конституційному правопорядку такої новели як **індивідуальна конституційна скарга** найістотнішою мірою впливає на місце й роль вітчизняного органу конституційної юрисдикції в системі органів державної влади. Якщо за старим порядком Конституційний Суд здійснював функцію конституційного нагляду щодо актів **політичних інститутів** державної влади (парламенту, президента, уряду) із юридичними наслідками (у разі неконституційності акта), що наставляли виключно для цих інститутів, то за логікою нового порядку задля забезпечення дієвості захисту прав людини виникатиме потреба перегляду відповідної справи особи в звичайному суді по тому, як парламент виконає рішення Суду шляхом приведення у відповідність із Конституцією визнаного Судом закону (його окремого положення) неконституційним. За такого стану речей наслідки конституційного судочинства



наставатимуть не лише для політичних інститутів державної влади, а й поширюватимуться на систему **звичайного судочинства** загалом. У такий спосіб Конституційний Суд набуває нового статусу: вивищуючись над політичними гілками державної влади (законодавчою та виконавчою), він, навіть перебуваючи поза системою звичайних судів, у певному розумінні вивищується також і над ними. За наслідками реформи вітчизняний орган конституційної юрисдикції став компетентним усувати неконституційні акти з національного правопорядку не лише за зверненнями конституційно уповноважених органів державної влади, а й за заявами громадян. Інститут конституційного контролю за ініціативою громадян ґрунтується на доктрині *природного права* та ідеї *суспільного договору*, виплеканих **Західною традицією права**.

14. Можна вести мову про те, що із новою якістю статусу та функцій Конституційного Суду, обумовленою передовсім запровадженням нового інституту – індивідуальної конституційної скарги, перед Судом постали **набагато вищого рівня вимоги та значно складніші завдання**, ніж були дотепер.
15. До останнього часу Україна була однією з небагатьох країн Європи, де особа не мала можливості безпосередньо оскаржити неконституційність норми в органі конституційної юрисдикції. Натомість Європейський Суд з прав людини розглядає індивідуальну конституційну скаргу як **дієвий національний засіб юридичного захисту від порушення Європейської Конвенції з прав людини**, завдяки чому такій скарзі властиво виконувати роль національного «фільтра» стосовно справ, що потенційно можуть постати перед Судом у Страсбурзі. У питанні конституційності норми між інститутом конституційного подання (суб'єктами якого є органи влади) та інститутом індивідуальної конституційної скарги (суб'єктом якої є фізична особа або юридична особа приватного права) є істотна відмінність: якщо основу конституційного нагляду за конституційним поданням становить низка чинників формального характеру та його завдання полягає передовсім у тому, щоб забезпечити **верховенство конституційної норми** як найвищої в ієрархії юридичних норм і тим самим утвердити конституційну законність як одну із **формальних вимог верховенства права**, то основа конституційного нагляду в рамках індивідуального доступу до конституційного судочинства є істотно іншою і не вичерпується лише формальними чинниками – тут у центрі уваги є **субстантивні** питання, а це – виключно (або принаймні першочергово) **предмет прав людини**, тому що сам індивідуальний доступ передовсім виконує функцію захисту індивідуальних основоположних прав. Якісне виконання завдання, що постало перед Судом у зв'язку із запровадженням інституту індивідуальної конституційної скарги, вимагає від судді Суду фундаментальних знань не лише в частині формальних вимог **верховенства права**, а й щодо всього обсягу його **субстантивного** значення та такого самого рівня знань стосовно предмету **прав людини**.
16. Натепер у ділянці застосування Судом обох доктрин – і верховенства права, і прав людини – стоять **перешкоди** як об'єктивної, так і суб'єктивної природи. Слід виходити з того, що обидві доктрини – і верховенства права, і прав людини – сформувались у рамках Західної традиції права, заснованої на ідеях лібералізму. Саме такими, але за



сучасним змістом, їх застосовує в своїй діяльності Європейський Суд із прав людини. Проте, як свідчить попередня практика Конституційного Суду України, його юридичні позиції в питаннях тлумачення верховенства права<sup>1</sup> та прав людини<sup>2</sup> істотно різняться від практики Страсбурзького Суду. Головною об'єктивною причиною відмінності та неузгодженості практик Європейського Суду та вітчизняного органу конституційної юрисдикції в означених питаннях є фундаментальна відмінність методологічної основи, на якій кожна із судових інституцій будує свою позицію. Якщо вже понад 60 років уся повоєнна Європа розвивається на основі юридичної *доктрини природного права* (саме на ній побудовано Європейську Конвенцію з прав людини та систему її захисту шляхом тлумачної діяльності Європейського Суду з прав людини; на ній побудовано національні юридичні системи держав-членів Європейського Союзу й передовсім – Конституцію та тлумачну діяльність Федерального Конституційного Суду Німеччини, яка до певної міри служить моделлю для інших країн континентальної системи права), то в Україні ще й досі не подолано панування *юридичної позитивістської доктрини*, офіційно затвердженої в СРСР ще в середині 1930-х років, коли за мету було поставлено надати тодішньому тоталітарному режимові «юридичного» підґрунтя.

17. Теперішній стан речей у цій ділянці вітчизняної науки є і може бути надалі чи не **найбільшою перешкодою** для узгодженості практики Конституційного Суду України з практикою Європейського Суду з прав людини. На неподолане дотепер засилля юридичного позитивізму в українській науковій юридичній доктрині вказують авторитетні науковці, що свого часу обіймали посаду судді Конституційного Суду. Вони зазначають зокрема: що **переважна більшість науковців «все ж таки залишаються під впливом позитивістської методології та радянського нормативізму»** та що вони «не завжди ув'язують “верховенство права” з поняттям права в юснатуралістичному розумінні та з ліберальною доктриною держави і права, в якій верховенство права є однією з головних підсистем»<sup>3</sup>; що, «відмовляючись від багатьох догм марксизму-ленінізму, загальнотеоретична юридична наука уперто продовжує стояти на старому предметному полі, успадкованому від попередньої епохи»<sup>4</sup>.
18. З огляду на те, що формування Конституційним Судом національної офіційної юридичної доктрини в минулому головним чином здійснювалось під впливом вітчизняної наукової правничої думки з властивими їй вищезазначеними фундаментальними теоретичними недоліками, перед Судом на новому етапі його діяльності постає важливе завдання – позбутись радянської методологічної спадщини та досягти узгодженості своїх юридичних позицій із практикою Страсбурзького Суду в

<sup>1</sup> Аналіз юридичних позицій Конституційного Суду в питанні тлумачення верховенства права за увесь період його діяльності мною викладено в публікації: Мірило правовладдя. Коментар. Глосарій. – К.: USAID, 2017, с. 84-86.

<sup>2</sup> Аналіз юридичних позицій Конституційного Суду в питанні тлумачення прав людини мною викладено в праці: Про людські права. Лекції. – К.: Дух і Літера, 2016, с. 645-652.

<sup>3</sup> Див.: Костицький М. В. Філософські питання верховенства права // Академічні читання. 6 червня 2007 року. – Вип. 6. – К.: Академія правових наук України. Київський регіональний центр, 2007. – С. 3. (Напівжирний шрифт мій. – С.Г.).

<sup>4</sup> Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. – К.: Ваіте, 2016. – С. 14. (Напівжирний шрифт мій. – С.Г.).



питаннях тлумачення верховенства права й прав людини. Для цієї мети корисною може видатись нормативна спадщина 60-річної тлумачної діяльності Федерального Конституційного Суду Німеччини, який, зокрема, напрацював також тлумачення змісту соціальних, економічних та культурних прав, тобто тих, що їх не охоплює Європейська Конвенція 1950 р. і юридичний зміст яких досі лишається складним предметом для вітчизняної науки й судової практики.

19. Беручи до уваги те, що досить тривалий час (уже майже тридцять років) головними темами моїх наукових досліджень в рамках конституційної теорії та практики її застосування були предмети верховенства права та прав людини, результати чого відображені в двох авторських працях, написаних за оригінальними джерелами юридичної думки й практики Заходу («Верховенство права. Монографія: у трьох книгах», 2006 р.; «Про людські права. Лекції», 2016 р.), а також з огляду на той науково-практичний досвід, який я здобув у рамках особистої участі в діяльності відповідних інституцій Ради Європи (зокрема Парламентської Асамблеї та Венеційської Комісії), предметом діяльності яких є утвердження тріади європейських цінностей – демократії, прав людини та верховенства права, я прийняв для себе рішення брати участь у конкурсі на зайняття посади судді Конституційного Суду, **головним мотивом** чого є – в разі призначення на посаду судді – **зробити власний посильний внесок в удосконалення практики Суду шляхом наближення його юридичних позицій до практики Європейського Суду з прав людини та кращих практик національних конституційних судів європейських країн.** Своїм завданням вбачаю сприяти напрацюванню упродовж досить короткого періоду **цілком нової національної офіційної юридичної доктрини**, яка базувалася б на європейській конституційній спадщині, відповідала б європейській доктрині та європейським нормативним стандартам у всіх ділянках конституційного права, включно із засадничими, котрими є демократія, права людини та верховенство права. Це, своєю чергою, сприяло б позитивному впливові на **покращення якості вітчизняної юридичної науки і юридичної освіти загалом та підготовки суддів** у Національній Академії суддів.
20. Окремим чинником, що спонукав мене до такого рішення є та немаловажна обставина, що натеper членами Венеційської Комісії від 18 країн (як-то: Австрія, Азербайджан, Болгарія, Боснія і Герцеговіна, Вірменія, Казахстан, Республіка Корея, Литва, Німеччина, Польща, Словаччина, Угорщина, Франція, Чилі, Чеська Республіка та ін.) є особи, що перебувають на посаді судді у відповідному національному конституційному суді. Маючи відповідний професійний досвід, здобутий за тривалий період роботи у Венеційській комісії як її член/заступник члена від України (понад одинадцять років: 1995-2001, 2005-2009, 2016–2017) та трирічний період роботи в ній як представник ПАРЕ (2010-2013), я – у разі призначення на посаду судді – міг би **сприяти налагодженню тіснішої співпраці між Конституційним Судом України та Венеційською Комісією.** У цьому контексті розвиток такої співпраці в інституційному аспекті можна розглядати за зовнішнім та внутрішнім вимірами. В рамках зовнішнього виміру – можна було б вести мову про істотно активнішу роль Конституційного Суду України в діяльності **Світової Конференції з конституційної юстиції** – глобальної міжнародної організації, членами якої на сьогодні є 110 національних органів



конституційної юрисдикції з Австралії/Океанії, Азії, Америки, Африки та Європи, і головна мета якої полягає в посиленні професійного діалогу між суддями органів конституційної юрисдикції на глобальному рівні. Потреба такого діалогу впливає з того, що, попри часом істотну відмінність текстів національних конституцій, саме діалог щодо принципів, які лежать в основі національних конституційних порядків, створює сприятливі умови для утвердження конституційності в кожній із країн на основі тих засадничих цінностей, що властиві національним конституціям. Вагомим чинником в цьому аспекті є те, що саме Венеційська Комісія здійснює функцію Секретаріату Світової Конференції з конституційної юстиції. В рамках **внутрішнього виміру** – можна було б вести мову про спонукання Конституційного Суду України до активної практики його звернень до Венеційської Комісії з метою отримання – в рамках процедури «друга суду» (*amicus curiae*) – висновків за порівняльним аналізом питань із конституційного або міжнародного права, щодо яких сам Суд потребує консультативних послуг. Адже досі вітчизняний орган конституційної юрисдикції до співпраці з Венеційською Комісією за такою формою не вдавався, тоді як нею активно послуговуються конституційні суди країн нових демократій (зокрема Албанії, Боснії та Герцеговіни, Вірменії, Грузії, Македонії, Чорногорії), а часом – і сам Європейський Суд з прав людини.

21. Саме із запровадженням в національному правопорядкові інституту індивідуальної конституційної скарги можна пов'язувати ще один важливий аспект міжнародної співпраці Конституційного Суду в майбутньому. У зв'язку з підписанням Україною 20 червня 2014 р. додаткового до ЕКПЛ Протоколу № 16 та його ратифікацією Верховною Радою України 5 жовтня 2017 р. варто було б також і Конституційний Суд України визначити як **національний судовий орган, що уповноважений від імені України** звертатись до Європейського Суду з прав людини з метою отримання **консультативного висновку** стосовно тлумачення прав людини за розглядом ним певної конкретної справи. Адже за нового конституційного порядку на Конституційному Судові України лежить найбільша професійна відповідальність за узгодженість тлумачення прав людини на національному рівні з міжнародними стандартами, що їх встановлює Страсбурзький Суд.

Усе викладене вище загалом є тими головними мотивами, що спонукали мене до прийняття рішення щодо участі в конкурсі на зайняття посади судді Конституційного Суду України. Перебування на цій посаді вважав би логічним завершенням своєї професійної кар'єри, коли набуті в минулому за майже сорокарічний період теоретичні знання та різноплановий практичний досвід у ділянках конституційного та міжнародного права можна було б використати для їх упровадження в юридичну площину найвищого нормативного рівня відповідно до небуденних потреб розвитку держави і запитів суспільства на сучасному етапі.

15 листопада 2017 року

О. Голубович